

Kledingbehoefte as motivering vir konformistiese en individualistiese kledinggedrag van middel-adolessente

Deel II: Die bepaling van konformistiese en individualistiese kledingbehoefte by

Priscilla Botha & Madelein Blignault

ABSTRACT

In Part I (Blignault & Botha, 1994) the clothing needs of middle-adolescents were inferred from clothing behaviour statements and the 20 needs identified by Murray (1981). In this article the aim was to determine the clothing needs which underpin conformistic and individualistic clothing behaviours. The sample was 169 Afrikaans schoolgirls chosen from a target population of 207 from four high schools in Welkom.

The action research methodology that was followed included both qualitative and quantitative measurements to enhance validity. A Likert-type scale was used to identify conformistic and individualistic clothing needs. Frequencies and intensities were compared and plotted on a one-dimensional horizontal distance scale which indicated correlations between items measuring the same concept. Using Pearson's correlation coefficient, no significant positive or negative correlations were found between individualistic and conformistic clothing behaviour.

Clothing statements were linked to needs associated with conformistic and individualistic clothing behaviour. Frequencies and intensities were considered and the following conclusions were drawn:

- ◆ The respondents favoured uniqueness in their clothing.
- ◆ They preferred to choose their clothing from modern and fashionable selections.
- ◆ They were conscious of clothing norms, were eager to dress correctly and desired social approval.

The respondent's clothing was observed

qualitatively and evaluated objectively on formal and informal occasions. The results supported the quantitative findings that the respondents tended to conform to clothing norms, but preferred uniqueness and a personal touch.

The results were analysed and applied as follows:

- ◆ The respondent's clothing needs were classified as self and other-directed and their statements were classified as egocentric and sociocentric.
- ◆ The respondents' clothing needs were related to internal and external aspects of development, with special reference to autonomy and identity developmental tasks.
- ◆ Lists of conformistic and individualistic clothing needs were compiled, based on the findings and the literature review on needs, values, interests and attitudes.

A model was constructed to demonstrate the interrelationship between conformistic and individualistic clothing behaviour.

— Prof P Botha

Departement Huishoudkunde, UP

— Me MH Blignault

M Huishoudkunde-kandidaat

* Gebaseer op 'n gedeelte van 'n M Huishoudkunde-verhandeling onder leiding van prof P Botha, Departement Huishoudkunde, en prof JAC Erasmus, voorheen verbonde aan die Departement Sielkunde, beide van UP.

INLEIDING EN DOEL

In Deel I (Blignault & Botha, 1994) kon die kledingbehoefes van bepaalde middel-adolesente afgelei word van hul kledingstellings deur dit in verband te stel met die 20 behoeftes wat Murray (1981) geïdentifiseer het. Dié behoeftes van Murray (1981) is aan vernedering, prestasie, affiliasie, aggressie, outonomie, teenoptrede, verdediging, respekbetoning, oorheersing, vertoon, selfbeveiliging, verleenthedevermyding, versorging, orde, spel, verwerping, sinnelikheid, bystand/hulp, seks en begrip gekoppel. Om die afleidings te kon maak, is aspekte rondom die adolessente se ontwikkeling en kledinggedrag in berekening gebring.

Die **doel** van die navorsing waaroor hier gerapporteer word, was eerstens om die modieusheid van die ondersoekgroepede visueel en kwalitatief op twee sosiale geleenthede te beoordeel en daaruit afleidings te maak oor hulle konformistiese en individualistiese dragswyses, en tweedens om die mate van konformistiese en individualistiese kledinggedrag by die respondente kwantitatief te bepaal. Deur die bevindinge in verband te stel met die behoeftes soos wat Murray (1981) geïdentifiseer het en wat 'n konformistiese strekking het asook met konsepte wat met konformisme en individualisme geassosieer kan word, sou moontlike verdere afleidings gemaak kon word van die wyse waarop kledingbehoefes deur die twee gedragswyses by die ondersoekgroep gerig word.

Konformisme dui op 'n sosiale invloed wat mense se houdings en gedrag kan verander om in lyn met heersende norme te kom, en **individualisme** dui op die onderskeiding, in sekere opsigte, van ander (Baron & Byrne, 1994:361,387). Hoewel konformisme en individualisme nie teenpole is nie, word die twee gedragswyses dikwels saam genoem (Baron & Byrne, 1994:352,361).

NAVORSINGSONTWERP EN –VERLOOP

Die navorsingstyl, naamlik aksienavorsing, en die teikenpopulasie is soos dit ook in Blignault en Botha (1994) uiteengesit is. Dit word egter kortliks hier herhaal. **Aksienavorsing** is 'n sikliese, aktiewe proses wat gedurende die implementering van die navorsing ontwikkel word. Diagnose, beplanning, implementering en evaluering vind voortdurend plaas. Hoewel dit binne 'n vooraf beplande raamwerk geskied, kan nuwe besluite geneem word namate die ondersoek vorder. Verder laat dit ruimte om kwantitatiewe en kwalitatiewe metodes te gebruik. Die **steekproef** vir dié deel van die studie was 169 middel-adolesente Afrikaanssprekende dogters tussen 16 en 18 jaar. Hulle is op eweredige en gelyke kans getrek uit 'n teikenpopulasie van 207 leerlinge aan vier hoërskole in Welkom wat ook verteenwoordigend van die sosiaal-ekonomiese groepe in Welkom was. Die insameling van die gegewens het in stappe verloop.

Stap 1: Identifisering van leerlinge ten opsigte van konformistiese en individualistiese kledinggedrag

Konformistiese en individualistiese kledinggedrag kan ook aan die hand van modieusheid uitgeken word. Modeleiers is bekend vir hul individualistiese of unieke kledingstyl bo en behalwe die feit dat hulle op die voorpunt van die nuutste kledingmodes is (Polegato & Wall, 1980; Sproles & Burns, 1994:181). Oud-modieuses kan onder meer nie onafhanklike kledingbesluite maak nie en is agterosse in die navolging van die mode (Horn & Gurel, 1981:225-244; Kaiser, 1990:492-99). Tussenin lê diegene wat in pas is met die huidige modes en as konformiste bestempel kan word. Bogenoemde eienskappe was onder meer die semantiese kriteria wat die respondente moes toepas om 'n kwalitatiewe beoordeling van hul medeleerlinge se kledinggedrag te maak (kyk Stap 4).

Nadat die terminologie aan die teikenpopulasie verduidelik is, moes hulle nie meer as ses leerlinge nie, aan elk van die vyf kategorieë van baie modieus, modieus, oud-modieus, eie styl en soos die groep toewys. 'n Lys is van al die toegewysde leerlinge is gemaak en frekwensies is bepaal. Uit die gegewens het dit egter geblyk dat daar 'n te groot variasie was in die name wat genoem is. Na 'n groepbespreking met die leerlinge is die volgende redes vir die groot variasie afgelei:

- ♦ Daar bestaan groot meningsverskille oor wat modieuse of nie-/oud-modieuse kleding is.
- ♦ Daar is 'n onvermoë om medeleerlinge objektief ten opsigte van hul kledinggedrag te beoordeel. Medeleerlinge word op grond van vriendskap, 'n aantreklike voorkoms en bewondering vir die ander se eienskappe beoordeel.

Stap 2: Kwantitatiewe bepaling van konformistiese en individualistiese kledinggedrag

'n Skaal is opgestel om konformistiese en individualistiese kledinggedrag te bepaal. Om die teoretiese geldigheid te verhoog, is die belangrikste eienskappe van kledingkonformiteit en -individualiteit uit definisies en besprekings van Horn en Gurel (1981:225-244) en Kaiser (1990:472-473) afgelei. Twintig stellings is neergeskryf, waarna veertien deur die navorsers en twee kledingkundiges geselekteer is. Sewe stellings is vir beide tipes kledinggedrag geneem (kyk Tabel 4, 5 en 6). Kriteria soos relevansie vir die ondersoekgroep, verstaanbaarheid, die uitskakeling van leidende vrae asook sinskonstruksie om dubbelsinnigheid te vermy is deurgaans vir die opstel van die items in gedagte gehou (Bailey, 1987:97-118; Babbie, 1992:169-172). Die prosedures wat gevolg is om dié meetinstrument saam te stel, stem in 'n groot mate ooreen met Neuman (1997:148-153) se uiteensetting. 'n Vierpunt-Likert-tipe responsformaat (altd, dikwels, soms of nooit met 'n respektiewelike skalering van 3 tot 0) is gebruik om variasie in die moontlike tellings

FIGUUR 1: EUKLIDIESE AFSTANDSMATRIKS AS AANDUIDING VAN KONSTRUKGELDIGHED

te verhoog (Bailey, 1987:378). Verder vereis 'n vierpuntskaal dat 'n definitiewe kant op die kontinuum gekies moet word. Die Likert-tipe skaal bied ook die geleentheid vir kwantitatiewe meting om die konstruktgeldigheid te kan bepaal.

Op grond van bogenoemde onsuksesvolle poging om modeleiers, -navolgers en -agterosse te identifiseer, is besluit dat daar nie soos aanvanklik beplan was om net leerlinge wat geïdentifiseer sou word, die nuut ontwikkelde skaal te laat voltooi nie, maar dat so ver as moontlik almal in die steekproef die skaal moes voltooi. Die lys van onvoltooide kledingstellings wat in Deel I gebruik is (Blignault & Botha, 1994), is saam met die skaal uitgedeel. Identifikasie van die respondente is gevra sodat 'n respondent se afgeleide kledingbehoefes saam met haar konformistiese of individualistiese kledinggedrag beoordeel kon word. Aspekte rondom die skaal word in die volgende stap uiteengesit.

Stap 3: Verwerking van die kwantitatiewe data

Euklidiese afstandsmatriks 'n Euklidiese afstandsmatriks is opgestel om die assosiasie tussen

die onderskeie items te bepaal. 'n Klein afstand dui op sterk assosiasie. 'n Nie-metriese skalering is ook gedoen. Al veertien items is in een dimensie gerangskik sodat die afstande tussen die items so na as moontlik die werklike bekende afstande weerspieël (Du Toit *et al*, 1986:131). Al die items wat individualistiese kledinggedrag meet, is saam aan 'n kant gegroepeer en al dié wat konformistiese kledinggedrag meet, behalwe item 9, is saam aan 'n kant gegroepeer (kyk Tabel 1 en 2, asook Figuur 1 waar die vetdruk die individualistiese kledinggedragitems en die onderstreepte getalle die konformistiese kledinggedragitems aandui). Daar is besluit om wel item 9 te behou en die betekenis sowel as die projeksie daarvan te ontleed. Items soos 6 en 8, 5 en 12, 4 en 10, 7 en 2, 11 en 1, asook 14 en 13 lê naby mekaar en meet feitlik dieselfde faktor. Hulle bied dus 'n goeie aanduiding van die konstruktgeldigheid.

Korrelasiekoëffisiënte, rekenkundige gemiddeld en frekwensies

Korrelasies is bereken om die verband tussen individualisties- en konformisties-georiënteerde response te bepaal. Pearson se

TABEL 1: NIE-METRIESE SKALERING VAN ITEMS - EENDIMENSIE-STIMULUSKOÖRDINATE

ITEM	DIMENSIE	ITEM	DIMENSIE
1 (I)*	0,4048	8 (K)	0,9736
2 (I)	- 0,1331	9 (K)	-1,4826
3 (I)	- 1,7336	10 (K)	1,2632
4 (K)*	1,0928	11 (I)	0,1433
5 (K)	0,5902	12 (K)	0,6975
6 (K)	0,9214	13 (I)	- 1,1635
7 (I)	- 0,2485	14 (I)	- 1,3256

* I = individualisties; K = konformisties

TABEL 2: REKENKUNDIGE GEMIDDELD VAN INDIVIDUALISTIESE EN KONFORMISTIESE ITEMS

ITEMS	n	GEMIDDELD	MINIMUM	MAKSIMUM
Items tov individualisme	168	0,4758852	0,2380952	0,9047619
Items tov konformisme (met V9)	169	0,3175542	0	0,8095238
Items tov konformisme (sonder V9)	169	0,22744819	0	0,7777778

TABEL 3: METRIESE EIENSKAPPE VAN DIE 14 ITEMS

ITEM	n	GEMIDDELD	TOTAAL	MIN	MAKS
1	169	1,017751	172,00	0	3
2	169	1,224852	207,00	0	3
3	169	1,869822	316,00	0	3
4	169	0,745562	126,00	0	3
5	169	0,946746	160,00	0	3
6	169	0,810651	137,00	0	3
7	169	1,278107	216,00	0	3
8	169	0,804734	136,00	0	3
9	169	1,763314	298,00	0	3
10	169	0,674556	114,00	0	3
11	168	1,113095	187,00	0	3
12	169	1,668790	156,00	0	3
13	157*	1,668790	262,00	1,000001	3
14	169	1,692308	286,00	0	3

* Slegs 157 response
Response: Altyd = 3; Dikwels = 2; Soms = 1; Nooit = 0

korrelasiekoëffisiënt is hiervoor gebruik. Geen betekenisvolle positiewe of negatiewe korrelasies kon egter gekry word nie en daar was dus geen lineêre verwantskap tussen die veranderlikes nie. 'n Punte-diagram het ook geen verband tussen die veranderlikes getoon nie. Die meeste respondente is rondom die middel gesentreerd. Derhalwe word die korrelasiekoëffisiënte en puntediagram nie gegee nie. Die rekenkundige gemiddelde van die individualistiese en konformistiese response was na aan mekaar, maar

die verspreidingsbasis het verskil. Verder is die frekwensie en die rekenkundige gemiddelde van die response op elke item verkry. Hieruit word die intensiteit van die antwoord afgelei. Bogenoemde gewens word in Tabel 3 en 4 uiteengesit.

Stap 4: Visuele beoordeling van konformistiese en individualistiese kledinggedrag

Om verdere geldigheid aan die navorsingsresultate te

TABEL 4: FREKWENSIES EN PERSENTASIES VAN ITEM 1 - 14 PER SKAALPUNTE

ITEMS	1		2		3		4		5		6		7	
Skaal-punt	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
3	6	3,6	10	5,9	42	24,9	3	1,8	5	3,0	8	4,7	10	5,9
2	17	10,1	31	18,3	7,1	42,0	20	11,8	22	13,0	29	17,2	46	27,2
1	120	71,0	115	68,0	48	28,4	77	45,6	101	59,8	55	32,5	94	55,6
0	26	15,4	13	7,7	8	4,7	69	40,8	41	24,3	77	45,6	19	11,2

ITEMS	8		9		10		11		12		13		14	
Skaal-punt	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
3	6	3,6	90	29,6	5	3,0	27	16,1	5	3,0	14	8,3	32	18,9
2	21	12,4	44	26,0	17	10,1	28	16,7	29	17,2	77	45,6	49	34,9
1	76	45,0	60	35,5	65	38,5	50	29,8	83	49,1	66	39,1	72	42,6
0	66	39,1	15	8,9	82	48,5	63	37,5	52	30,8	12	7,1	6	30,6

verleen, is besluit om die kledinggedrag van steekproefde by informele en formele byeenkomste visueel te evalueer. Die evaluering is voorafgegaan deur informeel met die leerlinge gedurende klastye te gesels. Die stellings is woordeliks aangeteken. Die formele byeenkoms was die matriekafskeid en die informele byeenkoms was die skool se sokkiejol waar daar in gewone dagdrag informeel gedans is. Bailey (1987:267-271) stel dat objektiewe visuele evaluering van gedrag deur 'n groep persone die geldigheid en betroubaarheid van gedragseienskappe wat deur vraelyste geïdentifiseer is, kan bevestig. Een navorser en twee kledingkundiges het as beoordelaars opgetree. Tien vrywillige huishoudkundeerlinge tussen 16 en 18 jaar het met die beoordeling gehelp deur onduidelikhede oor die kledinggedrag van die streekproefde vir die beoordelaars op te klaar of om vermoedens oor die kledinggedrag te bevestig. Volgens Creekmore (1980) is portuurs se beoordeling van hul maats 'n beter oordeel as diegene buite die kohort. Die leerlinge het aan die kledingkundiges bevestig dat die proefpersone se kledinggedrag op daardie spesifieke

geleentheid nie noemenswaardig van hul alledaagse kledinggedrag verskil nie. Die kledinggedrag van die proefpersone by bogenoemde twee geleenthede kan dus as 'n betroubare weergawe van hul gewoontlike kledinggedrag gesien word. Dit is belangrik om daarop te let dat nie al die respondente by beide geleenthede teenwoordig was nie - die formele geleentheid is slegs deur matrieks en die informele geleentheid slegs deur standerd neges bygewoon.

Die bogenoemde beoordelings was kwalitatief deurdat die kledinggedrag van die steekproefde visueel beoordeel is aan die hand van nie-modieus, modieus, baie modieus, uitlokkend modieus asook afwykend modieus. Moontlike verskille tussen adolessente se houdings en hulle gedrag, wat wel kan voorkom (Eshleman, 1994:308), is dus in hierdie studie in aanmerking geneem. Verder is dit belangrik dat die geheelbeeld van die respondente se kleding beoordeel moes word om sodoende 'n meer betroubare evaluasie te verkry (Kaiser, 1985:230-232).

BEVINDINGE VAN DIE KWANTITATIEWE METING

Al die items op hierdie skaal wat kledingkonformiteit en -individualiteit gemeet het, is onder die toepaslike opskrifte in kolomme neergeskryf. Daarna is elke item geklassifiseer volgens die behoeftes wat Murray (1981) geïdentifiseer het. Dieselfde prosedures en kriteria om stellings volgens behoeftes te klassifiseer, het gegeld as wat Blignault en Botha (1994) reeds gerapporteer het. Nie al die behoeftes soos deur Murray (1981) geïdentifiseer was hier van toepassing nie. Verder is die normatiewe (affiliasie) en informatiewe (korrektheid) aspekte van konformisme ook as behoeftes wat konformiteit beskryf, en oorspronklikheid asook uniekheid en eie identiteit as behoeftes wat individualiteit beskryf, by die lys van Murray se behoeftes gevoeg.

Konformistiese kledingbehoefes

Tabel 5 gee die verband tussen die geëvalueerde stellings en Murray (1981) se geïdentifiseerde behoeftes aan. Die groeperings ten opsigte van afstandskalering en die frekwensietellings word ook aangedui.

Die volgende was die beweegredes vir die klassifikasie van die stellings soos in Tabel 5 aangetoon is.

Item 10 en 4 Hierdie items het met die rol van ander individue in die keuse van kleding te make. Die keuse kan eerstens dui op 'n behoefte om bystand te

ontvang asook op hoe die advies wat gegee word, ontvang word. 'n Kovert behoefte kan wees om verleentheid te vermy, of aanvaarding ter wille van affiliasie. Die **ander-gesentreerdheid** kom hier sterk na vore en daarom word hierdie stellings eerder aan affiliasie (normatiewe konformisme) gekoppel as aan korrektheid (informatiewe konformisme) (Baron & Byrne, 1994:359-360). Hierdie gedragswyses stem ooreen met *high self-monitors* (Baron & Byrne, 1994:189), dit is wanneer 'n persoon sy gedrag volgens die eksterne situasie en die reaksie van ander rig (Labouvie-Vief *et al*, 1995). Van belang is die feit dat van die laagste tellings by hierdie items aangeteken is (kyk Tabel 5). Daar is dus by 'n groot groep van die respondente 'n duidelike wegbeweeg van die invloed van ander en moontlik 'n behoefte aan onafhanklike keuses ten opsigte van kleding.

Item 8 en 6 Uniformiteit is 'n belangrike aspek by dié twee items wat besonder na aan mekaar op die matriks lê (Figuur 1) en dus op sterk assosiasie dui. Eerstens is uniformiteit 'n baie eksplisiete en algemene vorm van konformiteit wat eendersheid aandui. Dit sluit nie net uniforms in nie, maar eerder uniforme drag soos die dra van jeans of pakke/pakkies vir meer formele geleenthede (Kaiser, 1985:308). Uniformiteit is 'n groepsimbool wat 'n spesifieke rol definieer en alle ander rolinligting asook individualistiese en status-gekoppelde kledinggedrag onderdruk (Joseph & Alex, 1979; Joseph, 1986:2). Groepdruk word ook nie sterk ondervind by uniformiteit nie, want die norm word aanvaar en nie bevraagteken nie (Krech *et al*, 1962:505).

Konformiteit gee orde aan 'n samelewing en daarom

TABEL 5: KONFORMISTIESE STELLINGS VOLGENS BEHOEFTE EN KUMULATIEWE FREKWENSIES

sal die onderskrywing van uniformiteit ook sterk op 'n behoefte aan orde dui. Saam met 'n behoefte om respek te betoon, dui dit ook op 'n behoefte aan affiliasie omdat gemeenskaplike kleding (groepsimbool) gedra word. Hierdie affiliasie dui ook op groepskohesie. Bystand van portuurs word deur affiliasie verkry. Dit spaar die adolessent moontlike verleentheid om soos sy portuurs aan te trek omdat hy dan nie verkeerd kan aantrek nie. Die dra van uniforme drag kan dus op 'n behoefte aan affiliasie (normatief) en 'n behoefte aan korrektheid (informatief) dui. Dié behoefte kom volgens die tellings egter nie sterk na vore nie. Uit gesprekke met die leerlingbeoordelaars blyk die respondente meer geneë te wees om skooluniforms te dra as om soos hul maats geklee te wees. Hierdie aspek word bevestig deur die siening van Kusa (1995) dat individue in 'n oorgangstydperk, en by uitstek adolessente, gemotiveer kan word om te konformeer ter wille van respek, altruïsme en harmonieuse verhoudinge.

Item 12 en 5 Beide items het betrekking op die behoefte om soos portuurs aan te trek. Die behoefte aan orde kan hier 'n rol speel, maar is ondergeskik aan ander behoeftes. 'n Behoefte aan bystand en eerbied vir die groep se norm kan op 'n behoefte aan affiliasie dui. Om ten opsigte van kleding soos sy portuurs te lyk, verseker die individu dat hy korrek geklee sal wees en sodoende verleentheid vermy. Dit is veral om die self teen "verkeerde" kledinggedrag te beskerm dat kleding soos dié van die portuurs gekies word. Daar is weer eens nie 'n sterk behoefte

om soos die portuurs aan te trek nie. Die respondent wil dit wel soms doen, maar nie in die reël nie.

Item 9 Hierdie item verwys na kleding wat "in" moet wees, naamlik modieus en aanvaarbaar. Omdat hierdie stelling maklik verkeerd geïnterpreteer kan word, is dit aan die ondersoekgroep verduidelik. Dit is verder weg van die ander stellings op die afstandskalering en lê tussen die stellings ten opsigte van individualisme. Die bevinding is dat kleding wel modieus (as norm) moet wees, wat dui op 'n behoefte aan korrektheid (informatief) om sodoende verleentheid te vermy. Kleding wat "in" is, kan ook op 'n behoefte aan orde dui. Hierdie item het ook 'n baie wyer respons as die ander getoon.

Die volgende aspekte van kledingkonformiteit is gemeet:

- ◆ Die rol van ander in kledingkeuse
- ◆ Die behoefte om eenders aan te trek
- ◆ Die dra van modieuse kleding.

Uit die tellings wat bereken is, kan afgelei word dat die respondente eerder:

- ◆ onafhanklik hul kleding wil kies
- ◆ uniek wil vertoon
- ◆ modieuse kleding wil dra.

Verder moet daarop gelet word dat net sekere van die behoeftes wat Murray (1981) geïdentifiseer het, in hierdie skaal na vore kom. Daar moet onthou word dat:

TABEL 6: INDIVIDUALISTIESE STELLINGS VOLGENS BEHOEFTE EN KUMULATIEWE FREKWENSIES

- ◆ die items met 'n konformistiese strekking nie voorsiening maak vir al die behoeftes wat aan konformiste gekoppel kan word nie
- ◆ dié behoeftes wat na vore getree het nie besonder sterk na vore kom nie alhoewel hulle feitlik oral van toepassing is
- ◆ daar wel informatiewe (korrektheid) en normatiewe (affiliasie) motiewe vir konformerende kledinggedrag skyn te wees.

Individualistiese kledingbehoefes

In Tabel 6 word die geëvalueerde stellings geklassifiseer ten opsigte van bepaalde behoeftes soos deur Murray (1981) geïdentifiseer. Slegs die toepaslike behoeftes van Murray (1981) is geneem, maar twee behoeftes wat volgens Kaiser (1990:473) eie aan individualiteit is, naamlik die behoeftes aan oorspronklikheid en uniekheid (deur 'n eie identiteit), is hierby gevoeg. Groeperings ten opsigte van die afstandskalering en die frekwensietelling word ook aangedui.

Die volgende redes kan aangevoer word waarom sekere behoeftes aan sekere stellings gekoppel word. Die groepering soos dit op die afstandskalering voorkom, dui aan dat die afstande vir die individualistiese stellings verder van mekaar lê as dié van die konformistiese stellings:

Item 1 en 11 Hierdie twee items dui aan dat die respondente hulle van die groep wil onderskei. Skoene en 'n haarstyl is moontlik nie die belangrikste aspekte in kleding nie, maar hier dui dit tog op 'n behoefte om onafhanklik en anders te wees asook om 'n eie identiteit te weerspieël. Feinberg *et al*, (1992:23) sê "ons is wat ons dra en ons is wat ons het" (eie vertaling). Kleding wat te veel soos dié van die groep lyk, word daarenteen verwerp. Item 1 kan ook beskou word as 'n behoefte aan vertoon, selfs spel en genot (Goldsmith *et al*, 1991) en uiteindelik as 'n behoefte om te presteer deur besonderse skoene uit te soek.

Item 2 Hierdie item kan saam met Item 11 beskou word en dui op die behoefte om anders te wees en so 'n eie identiteit te toon. Hierdie behoefte kan ook op 'n behoefte aan onafhanklikheid, 'n persoonlike vryheid in die keuse van kleding (Kaiser, 1985:306-307) en kreatiwiteit (Sproles & Burns, 1994:183) dui, deur die groep se kledinggedrag in 'n mate te verwerp. Die bevindinge van Kusa (1995) wat 'n negatiewe verwantskap tussen kreatiwiteitsindikatore (*fluency and flexibility*) en konformisme aandui, blyk in dieselfde rigting te wees. Verwerping kan weer op 'n koverte behoefte aan aggressie dui (Kaiser, 1985:318). Die moontlikheid van spel rondom "andersheid" sowel as die behoefte aan vertoon kan op prestasie dui.

Verder kan Item 2 ook saam met Item 7 gegroepeer word. Hierdie verband kan die behoefte aan spel (deur eksperimentering) verder bevestig. Alhoewel

daar persone is wat altyd en dikwels anders as die groep wil wees, het meer as twee derdes aangedui dat hulle nie anders as die groep wil wees nie.

Item 7 Eksperimentering dui op 'n behoefte aan oorspronklikheid en is gevolglik in die studie ondersoek. Eksperimentering kan ook op 'n behoefte aan spel en prestasie dui. Die meeste respondente verkies om nie te eksperimenteer nie, en daar is dus nie 'n sterk behoefte aan begrip of belangstelling in die werkinge van objekte nie - dus 'n tevredenheid met dinge soos hulle aangebied word of voorkom.

Item 13 en 14 Albei stellings dui op 'n behoefte aan 'n eie identiteit wat deur onafhanklike besluite verkry word (Thom, 1990:467). Om iets spesiaal met kleding te doen, kan op 'n onderliggende behoefte aan vertoon en prestasie dui, en om kleding te kies "waarvan jy hou", kan 'n weerspieëling wees dat ander se keuses verwerp word. Aggressie en 'n behoefte om oor die besluite van ander te heers, kan hier onderliggende behoeftes wees. Die frekwensietellings het aangetoon dat nagenoeg die helfte van die respondente kleding dra waarvan hulle hou en dus nie deur ander beïnvloed wil word nie. Omtrent die helfte van die respondente doen ook graag iets spesiaal met hul kleding. Die behoefte aan 'n eie identiteit kan moontlik ook aandui dat die respondente hulself sosiaal wil onderskei (Feinberg *et al*, 1992).

Item 3 Om oorspronklik aan te trek dui op 'n behoefte aan oorspronklikheid en dus onafhanklikheid of vryheid in kledingkeuses (Lowe & Anspach, 1978; Kaiser, 1985:306). Verder kan oorspronklikheid as 'n spel gesien word asook as 'n belangstelling in die werking van objekte. Die dra van oorspronklike kleding dui op 'n behoefte aan vertoon en uiteindelik prestasie. Meer as die helfte van die respondente wil graag oorspronklik aantrek.

Die volgende gevolgtrekking kan omtrent die individualistiese kledinggedrag van die betrokke respondente gemaak word:

- ◆ Die sterkste behoefte is om oorspronklik of uniek aan te trek.
- ◆ Aansluitend hierby doen hulle graag iets spesiaal met hul kleding om anders te lyk.
- ◆ Hul eie keuse van kleding en die behoefte om modieus te wees is ewe belangrik.

Tabel 7 toon 'n kort opsomming van individualistiese en konformistiese kledingbehoefes.

Uit die bogenoemde tabel kan afgelei word dat die respondente neig om byna twee keer meer individualisties as konformisties in hul kledinggedrag te wees. Hierdie behoeftes aan individualiteit ten opsigte van uniekheid, onafhanklikheid, oorspronklikheid en die soeke na 'n eie identiteit blyk belangriker te wees as die behoeftes om dieselfde as hul portuurs te lyk en van die opinies van ander persone afhanklik te wees.

TABEL 7: KUMULATIEWE FREKWENSIES EN REKENKUNDIGE GEMIDDELDES VAN INDIVIDUALISTIESE EN KONFORMISTIESE KLEDINGBEHOEFTE

	Getal items	Tot Kum F*	Gemiddeld
Individualisties	7	470	0,476
Konformisties	7	264	0,3167

* Telling ten opsigte van "altyd" en "dikwels".

n = 169

BEVINDINGE VAN VISUELE BEOORDELING

Na 'n bespreking en konsensus onder die beoordelaars oor die bevindinge, is die volgende waarnemings in Tabel 8 saamgevat:

Die volgende afleidings kan ten opsigte van bogenoemde bevindinge gemaak word. Die afleidings word bevestig deur woordelike aanhalings in skuinsdruk, wat verkry is toe daar gedurende klastye op informele wyse met leerlinge gesels is:

- ♦ Die respondente het nie een presies dieselfde kledingstukke aangehad nie. Alhoewel feitlik almal denim jeans by die informele geleentheid gedra het, was daar tog individuele verskille soos die snit van die langbroeke, die tipes bloese, skoene, haarstyle en grimering. (*As ek 'n jean aantrek, kan ander dit ook doen - die klere moet net nie presies dieselfde wees nie.*)
- ♦ By die formele geleentheid het sommige 'n sterk behoefte getoon om uniek te wees en daarom is die snit en selfs die kleur van die uitrustings geheim gehou. (... *dis 'n verrassing; niemand moet weet nie, dan na-aap die ander jou; netnou het hulle dieselfde rok; daar is glo vyf meisies wat groen aantrek, daarom wil ek nie groen dra nie.*)
- ♦ Tien respondente wou by die navorser, wat op daardie stadium 'n onderwyseres by die skool was, bevestiging kry dat hul kleding vir die

matriekafskied korrek sou wees. Daarom het hulle die tipe kledestof en styl met haar bespreek. Die rede waarom die navorser genader is, was omdat sy volgens die respondente kennis het van modes en modeontwerp. (*Ek sal graag hê juffrou moet sê of my rok my sal pas. Sal juffrou my raad gee?*) Volgens Harrison en Connors (1984) is kennis van die norm belangrik wanneer vreemde of uitsonderlike omstandighede beleef word. (*Almal kyk vir jou en bespreek jou klere, daarom wil ek reg lyk.*) Hierdie soeke van die respondente is 'n sterk aanduiding dat daar 'n behoefte is aan korrektheid (informatiewe konformisme) (Kotia, 1992).

- ♦ Daar is met die hulp van die beoordelaars bepaal dat die leerlinge tussen uitlokkende en afwykende kleding onderskei. Uitlokkende kleding het gewoonlik lae halse, hoë splete en groot openinge (loergate), maar is tog modieus. Die respondente wat uitlokkende kledingstukke gedra het, het nie skaam of skugter of selfbewus voorgekom nie. Niemand is as afwykend modieus getipeer nie. (*Wil nie só anders wees nie; nie so anders nie dan dink hulle jy is 'n "freak".*) Die motiewe vir hierdie kledinggedrag is nie bepaal nie.
- ♦ Middel-adolessente konformeer ten opsigte van hul kledinggedrag om aan die norm van modieusheid te voldoen.
- ♦ Diegene wat nie-modieus aangetrek was nie, was skugter en eenkant en was in die minderheid.
- ♦ Uiterstes ten opsigte van modieusheid word by formele geleenthede waargeneem. Die redes

TABEL 8: BEOORDELING VAN MODIEUSHEID TYDENS TWEE SOSIALE GELEENTHEDE

KLEDINGGEDRAG	GELEENTHEDE		TOTAAL
	FORMEEL	INFORMEEL	
Nie-modieuse	3	16	19
Modieuse	94	85	179
Baie modieuse	0	15	15
Uitlokkende	0	4	4
Afwykende modieuse	0	0	0
TOTAAL	97	110	207

hiervoor kan wees dat die afhanklike konformis onseker is oor kledinggedrag by formele geleenthede en dat leerlinge die matriekafskied as 'n tentoonstelling van modes beskou eerder as 'n ware weerspieëling van hul gewoontelike kledingkeuses. (*Laat dit spesiaal ontwerp; my materiaal is ingevoer, ek gaan "stunning" lyk; ek wil nie eers die kleur sê nie want dan vat almal daai kleur.*)

Bogenoemde beoordeling was kwalitatief en onderhewig aan subjektiewe evaluering. Daar was egter eenstemmigheid by die beoordelaars oor die afleidings wat gemaak is oor die voorkoms van die kledinggedrag van die respondente. Met hierdie tipe beoordeling is daar gepoog om moontlike verskille tussen wat individue sê en wat hulle doen uit te skakel. Samevattend kan gesê word dat konformistiese en individualistiese kledinggedrag visueel waargeneem is en beide kledingbehoefes is by leerlinge aanwesig, soos met die skaal bevestig is.

BESPREKING

Sommige navorsers meen dat hierdie twee konsepte, dit is individualisme en konformisme, twee pole is waarbinne die individu beweeg (Horn & Gurel, 1981:216-217). Daar is egter 'n groter groep navorsers wat die kompleksiteit van die faktore wat by hierdie konsepte betrokke is erken en meen dat daar eerder van dimensies gepraat moet word (Krech *et al*, 1962:507; Willis 1872:374; Lowe & Buckley, 1982; Kaiser, 1985:197). Hierdie navorsers onderskei onder meer tussen individualisme en anti-konformisme. Verder word gemeen dat individualisme en konformisme wel gelyktydig teenwoordig kan wees. Daarom moet daar na verklarings omtrent verwante nie-konformistiese konsepte gekyk word. Dit is egter nie net die semantiese betekenis wat van belang is nie, maar daar is ook die primêre behoeftes en die persoonlikheidseienskappe wat eie aan konformisme en individualisme is. Vervolgens word eers aandag aan die verwante konsepte gegee.

Nie-konformistiese konsepte

Non-konformiteit (Horn & Gurel, 1981:241), **anti-konformiteit** (Stricker & Messick, 1970), **kontra-konformiteit** (Krech *et al*, 1962:507) of **afwykende gedrag** (Kaiser, 1985:317) word beskryf as gedrag wat teen die aanvaarde norme gemik is. Die norm word raakgesien maar daar word besluit om negatief daarop te reageer (Baron & Byrne, 1994:360). Hierdie reaksie kan 'n teken van aggressie (Kaiser, 1985:318) of antisosiale gedrag wees (Kusa, 1995:335). Laasgenoemde stelling kan die rede wees waarom teen die algemene norm opgetree word aangesien die volgende omtrent van hierdie persone se kledinggedrag waargeneem is:

- ◆ Binne die subkultuur van die marginale groep, konformeer hulle met hul eie norm (Horn & Gurel, 1981:242; Paicheler, 1988:56).

- ◆ Konformistiese persoonlikhede word binne hierdie afwykende subkulture aangetref (Gurel *et al*, 1972).

Volgens Hollander (1964:186) kan onkunde en 'n onvermoë tot korrekte persepsie van die aanvaarde norm ook op afwykende gedrag dui. Wanneer bogenoemde tipe gedrag bestudeer word, moet na die algemene norme, die norm van die subkultuur, die motief vir optrede asook die individu se perseptuele vermoë gekyk word. Daarom is daar in hierdie studie na die kledingnorme van die adolessent gekyk en nie na algemene kledingnorme nie. Daar is in hierdie studie bevind dat, wat die kledinggedrag van die adolessent betref, hy wel ten opsigte van sy norme konformeer.

Volgens Willis (1972:374) is **wispelturigheid** ook 'n teken dat daar nie volgens die norm gehandel word nie en daar is 'n gedurige verandering van opinie. Dit wil voorkom of dit 'n vorm van 'n afwykende persoonlikheid kan wees. In hierdie studie is daar nie sulke kledinggedrag waargeneem nie.

Kaiser (1985:312) meen dat 'n **mode-innoveerder** afwyk van die norm in die sin dat hy graag voor die norm wil wees. Tydens die informele gesprekke het die respondente aangedui dat van hul medeleerlinge as modeleiers (innoveerders) beskou kon word. By nadere ondersoek het die navorsers vasgestel dat hierdie sogenaamde mode-innoveerders eintlik persone was wat 'n goeie kennis van die jongste modes gehad het en gereeld as modelle opgetree het. Hulle voorkoms was wel goed versorgd maar nie volgens die nuutste mode nie. Hulle kon dus nie as mode-innoveerders beskou word nie.

Individualisme is wanneer 'n persoon die aanvaarde norm herken, maar genoeg selfvertroue het om onafhanklike besluite ten opsigte van die groepnorme te neem (Willis, 1972: 374; Horn & Gurel, 1981:241-242; Kaiser, 1985:312). Dié persoon het 'n behoefte aan uniekheid en tree op 'n onafhanklike en oorspronklike wyse binne die groepnorme op. Daar is egter kledingkundiges wat meen dat individualisme teen die norm is (Horn & Gurel, 1981:241-242). Sulke gedrag kon egter nie in hierdie studie waargeneem word nie en daarom word individualisme nie as gedrag wat norme verwerp beskou nie, maar eerder as unieke optrede binne die norme. Dit is hoofsaaklik hierdie behoefte aan uniekheid binne die norme of mode (Goldsmith *et al*, 1996) wat nie altyd korrek deur navorsers waargeneem word nie (Snyder & Fromkin, 1980:25). Hierdie navorsers meen dat daar enersyds te sterk na afwykende gedrag as teenpool vir konformerende gedrag gesoek word, en dat konformerende gedrag andersyds te veel as "negatiewe" gedrag bejeën word. Kusa (1995:335) neem juis die anti-tese van hierdie uitgangspunt in haar navorsing en sê ook ... *conformity as a natural part of socialization cannot be understood from the negative point of view only*. 'n Ander moontlikheid wat genoem word, is dat hierdie tipe behoefte aan uniekheid nie in skale gemeet word nie.

Konformistiese konsepte

Uniformiteit verwys na kleding wat oor 'n lang tydperk gedra word en wat feitlik identies aan 'n volgende persoon se kleding is (Krech *et al*, 1962:505; Kaiser, 1985:308). Soos voorheen vermeld, is denim jeans en die klassieke manspak voorbeelde van uniformiteit in kledinggedrag. Dit verskil dus van die dra van uniforms (skool, militêre en selfs korporatiewe drag (Sproles & Burns, 1994:156)). 'n Behoefte om uniforms te dra en/of om uniforme kleding te dra, kan 'n behoefte aan en/of 'n bereidwilligheid tot konformiteit toon.

Konformiteit is die proses waardeur individue hul gedrag by die aanvaarde as gevolg van groepdruk aanpas (Krech *et al*, 1962:506; Baron & Byrne, 1994:388). Konformiteit, gaan dus oor die adolessent wat sy kledinggedrag by die portuurgroep s'n aanpas vanweë 'n behoefte aan affiliasie. Dit is dus normatiewe konformisme (Horn & Gurel, 1981:217; Liskey-Fitzwater *et al*, 1993). Daar is ook die behoefte om korrek te wees, wat as informatiewe konformisme bekend is (Davis & Miller, 1983; Davis, 1984; Kaiser, 1990:472; Davis 1981; 1984). Toerien (1993:43) se navorsing lê klem op beide hierdie behoeftes ten opsigte van konformiteit, en hierdie studie bevestig Toerien se waarnemings.

Individualistiese en konformistiese kledingbehoefte wat self- en andergerigheid betref

Hierdie behoeftes is in die skale (kyk Tabel 5 en 6) reeds as sodanig geklassifiseer. Dit blyk dus dat die twintig behoeftes wat Murray (1981) geïdentifiseer het, op dieselfde grondslag geklassifiseer behoort te word. Hierdie klassifikasie is op Riesman (1979) se siening oor self- en andergerigheid gegrond. Selfgerigheid word aan individualiteit gekoppel, en andergerigheid aan konformiteit (Kaiser, 1990:472-473). Daarom is daar besluit om die genoemde twintig behoeftes van Murray (1981) en die primêre beskrywende behoeftes van individualiteit en konformiteit volgens Riesman (1979) se siening te groepeer. Tabel 9 bied 'n klassifikasie van hierdie behoeftes soos die navorsers dit sien.

Bogenoemde is gegrond op die algemene strekking van die behoeftes en die outeurs sluit nie die moontlikheid uit dat sommige kledingbehoefte, soos orde en seks, ook in 'n ander kategorieë kan val nie.

Egosentriese en sosiosentriese behoeftes

Omdat die adolessent al abstrak kan dink, is hy onder meer gepreokkupeer met sy eie denke. Hierdie sentrerings van denke lei tot 'n beperking van sy formeel-operasionele denke wat bekend staan as egosentrisme (Thom, 1990:424). Adolessente egosentrisme word gekenmerk deur 'n:

TABEL 9 : KLASSIFIKASIE VAN KLEDINGBEHOEFTE AS SELF- EN ANDERGERIG

Empty table content

- ◆ **onvermoë** om vanaf hul eie perspektief of siening van sekere sake of van die self, na ander persone se perspektiewe te desentreer
- ◆ **vermoë** om ander persone se denke (waaraan hulle dink en hoe hulle daaroor dink) voor te stel, maar hulle kan nie onderskei tussen wat vir hulle en wat vir ander **belangrik** is nie
- ◆ geloof dat ander hulle sien soos hulle hulself sien
- ◆ geloof dat ander hulle gedagtes deel
- ◆ geloof dat hulle prominent in ander se gedagtes is.

Alhoewel adolessente egosentrisme dus in 'n groot mate **selfgerig** is, is daar terselfdertyd 'n sterk bewustheid van ander persone se sienings, naamlik 'n **andergerigtheid**.

Andergerigtheid kan ook met **sosiosentrisme** in verband gebring word. Sosiosentrisme verwys na die neiging (onder meer by adolessente) om die eie sosiale groep as die norm of standaard te gebruik.

Volgens die bogenoemde uiteensetting en volgens Labouvie-Vief *et al* (1995) kan die onderhawige

konsepte gekoppel word en blyk dit geregverdig te wees om die behoeftes ten opsigte van die self en ander met mekaar te vergelyk. Die sterkte van hierdie behoeftes kan dus ook benaderings tot individualistiese en konformistiese (kleding)behoefte uitwys. Om hierdie sterkte te bepaal is daar na die oorspronklike response op die onvoltooide stellings gekyk (Blignault & Botha, 1994). Tabel 10 dui die indeling van die stellings as egosentriese of as sosiosentriese kledinggedrag asook die frekwensies daarvan aan.

Uit Tabel 10 is dit duidelik dat die middel-adolessente ondersoekgroep baie meer egosentriese en dus meer selfgerig is. Die behoefte aan individualiteit en konformiteit word dus hoofsaaklik vanuit 'n egosentriese denkwysse benader.

Met toenemende ouderdom vind desentrering ten opsigte van eie denke as gevolg van kognitiewe ontwikkeling plaas, neem outonomie toe, en is daar 'n groter bewustheid van en sekerheid van 'n persoonlike of individuele identiteit. Sowel egosentrisme as sosiosentrisme sal dus afneem.

TABEL 10: KLASSIFIKASIE VAN KLEDINGGEDRAG STELLINGS AS EGO- OF SOSIOENTRIES

EGOENTRIES (Selfgerig)	Frekw.%	SOSIOENTRIES (Andergerig)	Frekw.%
By my voorkoms, gesig, postuur pas	24,3	Modern en modieus	8,5
Mooi, goed lyk, ophelder	11,7	Nie goedkoop, uitlokkend	5,5
Volgens my persoonlikheid	9,8	*Natuurlik lyk	4,5
Sportief, gemaklik, hanteerbaar	8,6	Goedkeuring van ander	2,8
Selfvertroue en goed laat voel	4,7	*Sag en vroulik	2,0
*Natuurlik lyk	4,5	By die geleentheid pas	1,5
Skoon en netjies	3,5	Vir die teenoorgestelde geslag	0,5
Aandag en anders wees	3,3	*Om indruk te maak	0,4
Jeugdig en by my voorkoms pas	2,5	*Om volwasse te vertoon	0,4
*Sag en vroulik	2,0	Fatsoenlik, volgens eloofsisteem	0,4
Moontlikhede van meng en pas	1,5	*Klassiek en tydloos	0,3
Stylvol en elegant	1,4		
*Om indruk te maak	0,4		
*Om volwasse te vertoon	0,4		
Ekonomies en duursaam	0,3		
Klassiek en tydloos	0,3		
Deftig	0,3		
Interessant	0,1		
Goeie gehalte	0,1		
Totale (n = 207)	2,4		19,7
* Dit is moontlik dat hierdie stellings aan egosentrisme en sosioentrisme gekoppel kan word, daarom is die tellings buite rekening gelaat toe frekwensie % bereken is.			

Konformering met die portuurgroep se norme vir kledinggedrag behoort dus dienooreenkomstig af te neem, terwyl individuele keuses en voorkeure voorrang begin geniet - dus ook individuele kledingbehoefes en -gedrag. Dit is dus 'n moontlike verklaring vir die bevindinge dat konformistiese en, in 'n groter mate, individualistiese kledinggedrag en -behoefes by die adolessentesteekproef voorgekom het (kyk Tabel 7).

'n Verdere moontlike verklaring vir die bevinding dat die kledinggedrag van middel-adolescente deur konformistiese en individualistiese behoeftes onderlê word, is die volgende:

Volgens Elkind (1967, 1978) en Elkind en Bowen (1979) manifesteer adolessente-egotisme in twee vorme, naamlik die **denkbeeldige gehoor** en die **persoonlike fabel**. Die kenmerke van 'n denkbeeldige gehoor is kortliks die volgende: Adolessente dink hulle is die middelpunt van aandag en belangstelling - die gevolg van hul selfbewustheid. In die persoonlike fabel dink adolessente weer hulle is uniek en hul persoonlike ervarings is anders as dié van ander persone. As gevolg van die bewustheid van 'n denkbeeldige gehoor kan adolessente dus daarna strew om eerder met die groepnorme vir kleding te konformeer. Hierbenewens kan die unieke gevoelens (persoonlike fabel) wat hulle ervaar weer aanleiding gee tot 'n strew na individualistiese kledinggedrag. Santrock (1996:221) maak die volgende insiggewende opmerking: *Teenagers are people who express a burning desire to be different by dressing exactly alike.*

Verdere ontwikkelingskenmerke van adolessente wat ter ondersteuning van die bevindinge van die navorsing bespreek kan word, is die **ontwikkeling van outonomie** (onafhanklikheid) en 'n **individuele identiteit**. Gedurende adolessensie is die ontwikkeling van outonomie 'n belangrike ontwikkelingsstaak. Tydens die proses van onafhanklikheidsontwikkeling bied die portuurs steun en sekuriteit aangesien hulle dieselfde onsekerhede ervaar en dieselfde ontwikkelingsstake deel. Die groep voorsien adolessente dus van sekere gedragsnorme (ook vir kledinggedrag) wat aan hulle 'n gevoel van sekuriteit in hierdie oorgangstadium na volwassenheid bied. Namate adolessente van vroeë tot laat-adolessensie egter groter outonomie en sekerheid ontwikkel, sal hulle sekere individuele norme vir kledinggedrag begin aanvaar. Dit is moontlik 'n rede waarom adolessente in middel-adolessensie, benewens konformering, ook 'n sterk behoefte aan individualistiese kledinggedrag begin toon.

Dieselfde argument kan met betrekking tot **identiteitsontwikkeling** tydens adolessensie aangevoer word. Volgens Erikson (1963;1968) vergen die samelewing adolessente 'n tydperk (die sogenaamde psigososiale moratorium) waarin hulle met verskillende selfbeelde en rolle kan eksperimenteer ten einde nie net 'n individuele of persoonlike

identiteit te ontwikkel nie, maar ook byvoorbeeld 'n groeps- en kulturele identiteit te ontwikkel. In hierdie proses van eindelose selfondersoek en ondersoek van verskillende waardes en norme (wat dus ook norme ten opsigte van kledinggedrag insluit) bied die portuurgroep 'n veilige basis en sekuriteit - daar word dus steeds in 'n sekere mate met die die norme van die groep gekonformeer. Hieruit kan afgelei word dat middel-adolescente met sekere groepsnorme met betrekking tot kledinggedrag sal identifiseer - wat die mate van konformistiese kledinggedrag kan verklaar. Die sterk neiging tot individualistiese norme vir kledinggedrag wat gevind is, dui moontlik weer op die mate van sekerheid ten opsigte van 'n individuele identiteit wat reeds by hierdie groep adolessente voorkom.

BESPREKING VAN DIE RESULTATE IN 'N WYER TEORETIESE KONTEKS

Die volgende faktore kan op een of ander stadium individualistiese en konformistiese kledingbehoefes beïnvloed. Die bespreking van hierdie faktore versterk eensyds die bevindinge van hierdie studie, en andersyds kan dit ook op verdere navorsing dui.

Tydgees en kultuur Individualiteit word verskillend in verskillende kulture beleef en is ook aan die tydgees gekoppel (Snyder & Fromkin, 1980:105-163; Kaiser, 1990:474). In die Oosterse en Afrika-kulture word konformiteit as 'n deug aanvaar terwyl die Weste (Amerika) nabootsing stigmatiseer. Omdat die klem in die moderne, gerekenariseerde wêreld hoofsaaklik op nommers val en nie op persoonname nie (Pieterse, 1991:49) het die advertensiewese die behoefte aan uniekheid raakgesien en advertensies op hierdie behoefte gegrond. 'n Ander belangrike feit is dat skoliere en studente bewus is van die belangrikheid van 'n eie identiteit. Opvoedkundige programme word op hierdie aspek toegespits. Daarbenewens word hierdie eeu gekenmerk deur massaproduksie en Kaiser (1990:476) meen dat dit 'n soeke na skaars objekte en 'n *personal touch* tot gevolg het. Daar is dus 'n behoefte aan uniekheid binne die massaproduksiekultuur.

Die situasie en die individu In situasies waar onsekerhede ten opsigte van die korrekte kleding bestaan, is persone geneig om te konformeer (Deutsch & Gerard, 1955; Kotia, 1992). Wanneer die norm streng toegepas word, soos in die geval van skooldrag, is dit moeiliker om die onderliggende behoefte aan konformering toe te skryf. Tog is waargeneem dat daar selfs in skooluniforms 'n behoefte aan konformering bestaan, soos byvoorbeeld die algemene gebruik om sokkies af te rol en dieselfde tipe tasse te koop. 'n Poging tot uniekheid of andersheid deur etikette te plak, andersoortige haarstyle en haarversierings is egter ook waargeneem. Die mate waarin 'n persoon onder die openbare aandag en moontlik kritiek kom, kan ook die sterkte van sy konformiteit beïnvloed (Insko *et al*, 1983; Sistrunk, 1973). Uit die bogenoemde is dit

duidelik dat onsekerheid omtrent norme die behoefte aan konformiteit verskerp. Waar norme streng toegepas word, word konformiteit deur reëls en regulasies afgedwing.

Die motief van die individu Uit kleding- en ander gedrag kan afleidings oor die motief onderliggend aan konformistiese en individualistiese kledinggedrag gemaak word (Morton, 1972; Davis, 1981:15-23). 'n Persoon sal byvoorbeeld anders aantrek om die aandag op homself te vestig. 'n Persoon met 'n hoë selfkonsep sal makliker die aandag op homself wil vestig omdat hy 'n ingestelde behoefte het om te presteer en dus erkenning soek. Wanneer die individu 'n lae selfkonsep het, kan hy ook die aandag op homself wil vestig. Hy doen dit egter omdat hy minderwaardig voel en hom na aandagsoekende gedrag wend (Kaiser, 1985:408-412). Eksentrieke kledinggedrag kan dus misleidende minderwaardigheid wees. Ander motiewe vir bepaalde kledinggedrag kan wees om deur die groep aanvaar te word (normatiewe konformisme) of om korrek te wees (informatiewe konformering) (Davis, 1981:15-19; Baron & Byrne, 1994:359-360). Daar is ook gevind dat akademiese presteerders konformeer ten opsigte van kledinggedrag om minstens op hierdie gebied deel van die algemene groep te wees (Warren, 1971).

Groepe Die behoefte aan groeppaanvaarding of aangetrokkenheid tot 'n groep, rig konformering (Dittes & Kelly, 1956; Baron & Byrne, 1994:355). Verder lei groepdruk (portuurs en ouers) tot groter konformiteit (Hollander *et al*, 1965; Verina, 1970). Volgens Shaw (1971:4) kan bloot die teenwoordigheid van persone tot die behoefte aan affiliasie en konformerende gedrag lei.

Selfkonsep Dit is vir adolessente belangrik om 'n goeie selfkonsep te hê aangesien dit tot persoonlike doeltreffendheid, selfontdekking en selfrealisering aanleiding gee (Vrey, 1974:143; Kahle *et al*, 1980). Bogenoemde aspekte lei tot 'n eie identiteit wat by die meeste mense tot 'n behoefte aan individualisme aanleiding gee (Humphrey *et al*, 1971; Hussey, 1971; Snyder, 1972). 'n Eie identiteit kan ook tot 'n goeie selfbeeld lei, wat weer harmonieuse verhoudinge bevorder en die moed gee om alleen en onafhanklik te wees (Taylor & Compton, 1968; Thom, 1990:467).

Ouderdom, lewensfase en geslag **J o n g e r** adolessente neig meer tot konformerende gedrag as ouer adolessente (Ehrman, 1971; Thom, 1990:438; Labouvie-Vief *et al* 1995). Dit is egter nodig om op enige stadium van die lewe te konformeer, al is dit net ter wille van orde en harmonieuse verhoudinge, maar die frekwensie en intensiteit van die behoefte mag byvoorbeeld by volwassenes verskil van dié by die adolessent. Verder meen Johnson (1971) dat vroue meer geneig is om te konformeer. Snyder en Fromkin (1980:81) wys weer daarop dat vroue en mans dieselfde tellings op 'n skaal behaal wanneer die behoefte aan uniekheid vergelyk word. Nuwer navorsing wat Baron en Byrne (1994:385-387)

aanhaal, ondersteun laasgenoemde stelling.

Persoonlikhede Verskeie navorsers meen dat individualistiese van konformistiese persoonlikhede verskil. Volgens Kusa (1995) kan konformisme, veral by die adolessent, sommige eienskappe egter (tydelik) onderdruk of versterk. Die volgende eienskappe hang in 'n mindere of meerdere mate saam met elkeen van die bogenoemde persoonlikhede:

Individualisties

- ♦ Selfstandig (Horn & Gurel, 1981:234; Botha, 1983:44)
- ♦ Onafhanklik (Horn & Gurel, 1981:242-243)
- ♦ Skeppingsvermoë (Taylor & Compton, 1968; Lowe & Anspach, 1978)
- ♦ Selftevrede (Sproles, 1979; Lowe & Dunsig, 1981)
- ♦ Selfvertroue en sekuriteit (Horn & Gurel, 1981:243; Kaiser, 1990:473; Lapitsky, 1961)
- ♦ Selfverwesening en selfagting (Boehme, 1970; Humphrey *et al*, 1971; Wilkie, 1994)
- ♦ Stabiel (Humphrey *et al*, 1971)
- ♦ Esteties georiënteerd (Lapitsky, 1961) / kleurvol (Goldsmith *et al*, 1996:246)
- ♦ Modernisties (Goldsmith *et al*, 1996:246) en ontsnap van verveling (Blumer, (1969:275)
- ♦ Simboliese differensiasie - prestige, erkenning en status (Sproles & Burns, 1994:194)
- ♦ Kognitiewe stimulasie (Lennon & Davis, 1987:329; Workman & Johnson, 1993: 63)

Konformisties

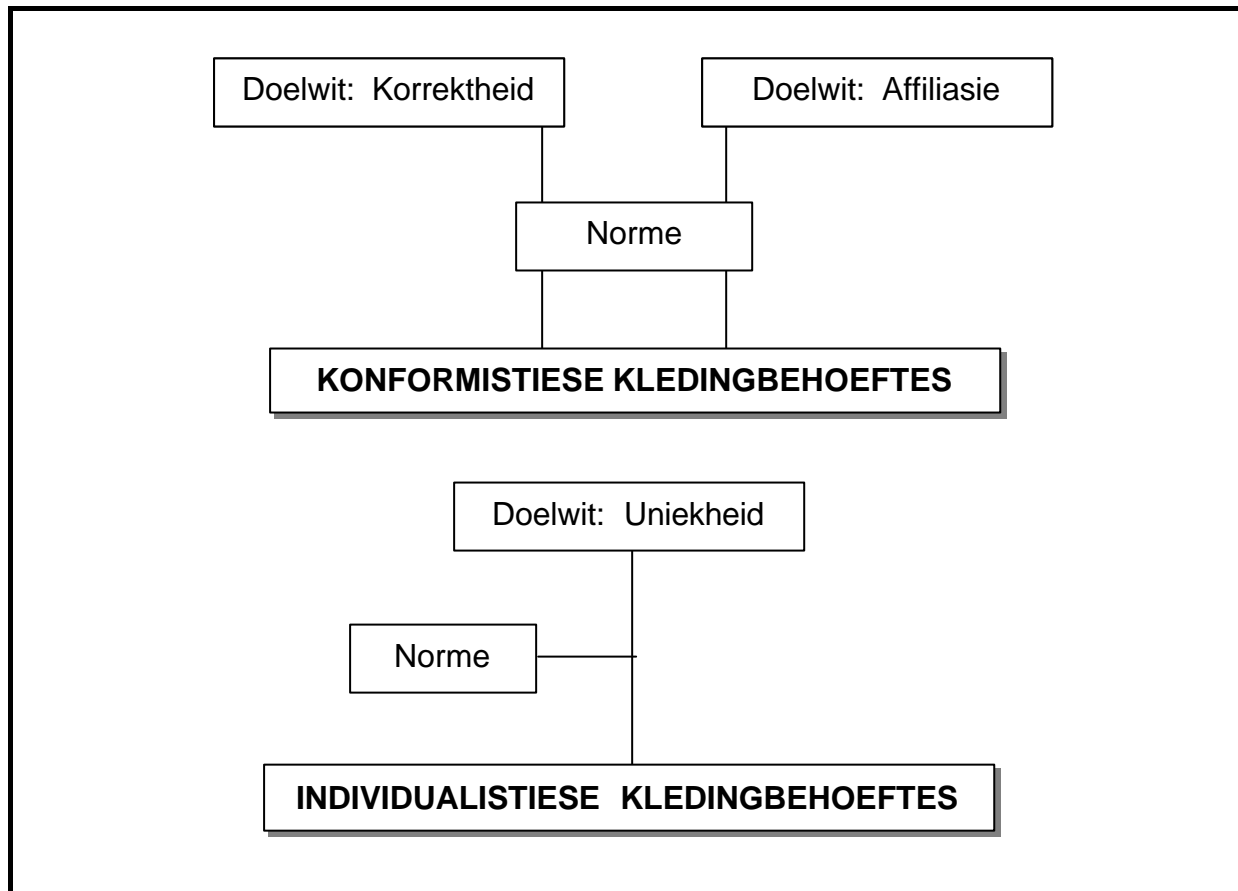
- ♦ Onseker (Davis, 1981)
- ♦ Selfbewus (Davis, 1981)
- ♦ Lae selfaanvaarding (Dittes & Kelley, 1956)
- ♦ Lae selfvertroue (Coopersmith, 1968; Kotia, 1992:155; Dolinski, 1993:27)
- ♦ Konserwatisme (Horn & Gurel, 1981: 226-228)
- ♦ Ekonomies georiënteerd (Horn & Gurel, 1981:226-228)
- ♦ Godsdienstig (Horn & Gurel, 1981: 226-228; Baron & Byrne, 1994:382)
- ♦ Konsensus (Kotia, 1992:153)
- ♦ Lae kreatiwiteit as gevolg van die negatiewe invloed van konformisme (Kusa, 1995:339)

Daar is dus 'n duidelike verskil tussen die bogenoemde persoonlikhede op grond van eienskappe wat met òf individualisme òf konformisme verband hou.

SAMEVATTING

Nêrens is konformiteit en individualiteit so sigbaar soos in kleding nie (Horn & Gurel, 1981:226; Snyder & Fromkin, 1980:118-119). Daar word aanvaar dat middel-adolessente se kledingbehoefes

FIGUUR 2: EINDDOEL VAN KONFORMISTIESE EN INDIVIDUALISTIESE KLEDINGGEDRAG

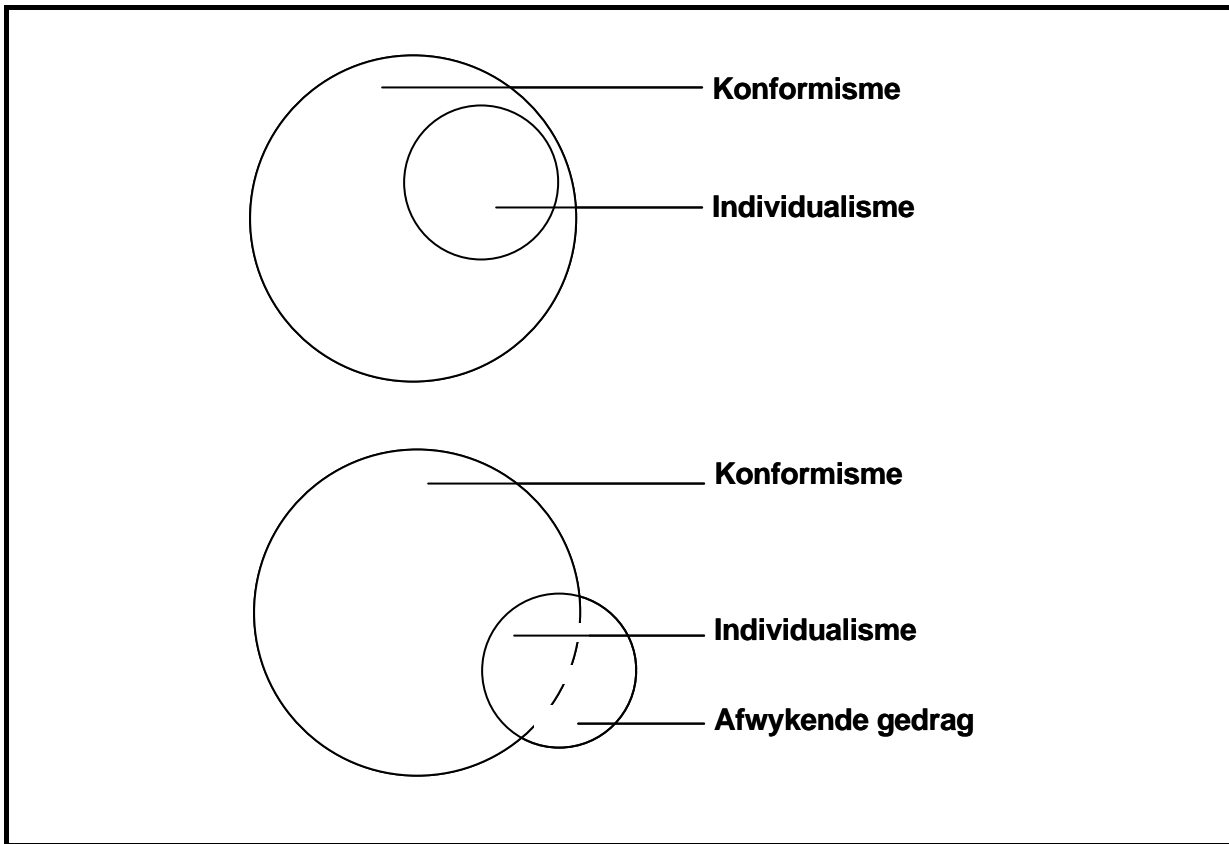
individualisties of konformisties kan wees, juis vanwee hulle lewendige belangstelling in kledingmodes. Sproles en Burns (1994:214) stel dit so: *Fashion adoption also has the unique quality of satisfying a consumer's need to express individuality as well as the need to conform to others.* Anders gestel kan hierdie behoeftes gedryf word binne 'n sosiale opset, maar word ook deur die persoon self geïnisieer. Die meeste adolessente wil aan 'n groep behoort, maar daar is ook diegene wat hulle terselfdertyd wil onderskei as unieke wesens. Vir die adolessent is sy kleding die voor die handliggende manier om beide behoeftes te bevredig. Buitendien vergemaklik die wye verskeidenheid style wat op 'n gegewe tyd modieus is, die keuse van kledingstukke wat by die persoon pas. Dit kan ook nog op 'n unieke wyse met ander kledingstukke en bykomstighede gekombineer en gedra word (Sproles & Burns, 1994:19, 214). Na aanleiding van hierdie studie, word die twee modelle voorgestel (Figuur 2 en 3).

Dit is duidelik dat norme verskillend in individualistiese en konformistiese kledinggedrag figureer. In laasgenoemde geval word korrekte optrede en affiliasie verkry deur die norme te onderskryf terwyl uniekheid met betrekking tot

kledinggedrag tog binne die aanvaarde norm moontlik is. Die meeste mense van 'n middel tot 'n middel-hoë sosiale status is gewoonlik beperk tot massavervaardigde verbruikersgoedere, wat eintlik op gedwonge konformisme neerkom. Die individu wat 'n eie stempel op sy lewenswyse wil afdruk, het egter die ruimte, maar binne hierdie gegewe situasie. Sproles en Burns (1994:155) bring dit in verband met sosiale aanvaarbaarheid: *For the majority of group members, conformity is the expected and rewarded behavior. Only a few may safely exercise individualism and will win social approval of the group.* Buitendien meen Labouvie-Vief *et al* (1995:412) dat ... *before the age of 20, ... the self remains relatively undifferentiated from primary others or primary social groups such as peers and family.* Talle individue konformeer in een of ander opsig, maar die mate waarin hulle konformeer verskil. Dit geld ook vir die sterkte van die individualistiese behoeftes.

Die volgende verwantskap word skematies voorgestel. Die grootte van die sirkels bepaal die sterkte van die behoeftes en sal dus van persoon tot persoon verskil. Wanneer daar sprake is van afwykende individualisme, sal dit buite die aanvaarde norm beweeg.

FIGUUR 3: VERWANTSKAP TUSSEN KONFORMISTIESE EN INDIVIDUALISTIESE KLEDINGGEDRAG

Omdat verskeie faktore die bogenoemde konsepte beïnvloed, moet die behoefte aan konformisme en individualisme relatief tot die bespreekte faktore gesien word. Die studie bevestig dat adolessente in hulle kledinggedrag oor die algemeen wel konformeer, maar eweneens 'n sterk behoefte het aan uniekheid (wat op 'n egosentriese houding dui) binne die parameters van bestaande norme of aanvaarbaarheid.

LITERATUURVERWYSINGS

BAILEY, KD (1987): *Methods of social research*. 3rd ed. London. Collier Macmillan.
 BABBIE, E (1992): *The practice of social research*. 6th ed. Belmont. Wadsworth.
 BARON, RA & BYRNE, D (1994): *Social psychology: understanding human interaction*. 7th ed. Boston. Allyn & Bacon.
 BLIGNAULT, MH & BOTHA, P (1994): Kledingbehoefes as motivering vir konformistiese en individualistiese kledinggedrag van middel-adolessente. Deel I: Kledingbehoefes afgelei van kledingstellings en Murray (1981) se behoeftes. *Tydskrif Dieetk Huishoudk* 22(2):78-91.
 BLUMER, H (1969): Fashion: from class differentiation to collective selection. *Sociol Q* 10:175-291.
 BOEHME, LC (1970): Persuasibility and visual perception of a dress design as related to selected personality characteristics. PhD dissertation. Pennsylvania State University. Home Econ Res Abstr. Part 3. Textiles and Clothing.
 BOTHA, P (1983): Die verwantskap tussen selfkonep,

voorkoms en kledingbelangstelling van koshuisdamestudente van die Universiteit van Pretoria. DSc-proefschrift. Universiteit van Pretoria.
 COOPERSMITH, S (1968): Studies in self-esteem. *Sci Am* 218:96-106.
 CREEKMORE, AM (1980): Clothing and personal attractiveness of adolescents related to conformity, to clothing mode, peer acceptance and leadership potential. *Home Econ Res J* 8(3):203-213.
 DAVIS, LL (1981): Conformity and judgements of fashionability. PhD dissertation. Purdue University.
 DAVIS, LL (1984): Judgement ambiguity, self-consciousness, and conformity in judgements of fashionability. *Psychol Rep* 54:671-675.
 DAVIS, LL & MILLER, FG (1983): Conformity and judgements of fashionability. *Home Econ Res J* 11(4):337-342.
 DEUTSCH, M & GERARD, H (1955): A study of normative and informational social influences upon individual judgement. *J Abnorm Soc Psychol* 51:629-636.
 DITTES, JE & KELLY, HH (1956): Effects of different conditions of acceptance upon conformity to group norms. *J Abnorm Psychol* 53:100-107.
 DOLINSKI, D (1993): Uncertainty of self-esteem and conformity. *Prz Psychol* 36 (1):27-37.
 DU TOIT, SHC, STEYN, AG W & STUMPF, RH (1986): Graphical exploratory data analysis. New York. Springer.
 EHRMAN, SJ (1971): Clothing attitudes and peer acceptance. Master's thesis. Colorado State University.
 ELKIND, D (1967): Egocentrism in adolescence. *Child Dev* 38:1025-1034.
 ELKIND, D (1978): Understanding the young adolescent. *Adolescence* 13(49):127-134.
 ELKIND, D & BOWEN, R (1979): Imaginary audience behavior in children and adolescents. *Dev Psychol* 15(1):38-44.
 ERIKSON, EH (1963): *Childhood and society*. 2nd ed. New

- York. Norton
- ERIKSON, EH (1968): Identity, youth and crises. New York. Norton.
- ESHLEMAN, JR (1994): The family. 7th ed. Boston. Allyn & Bacon.
- FEINBERG, RA, MATARO, L & BURROUGHS, WJ (1992): Clothing and social identity. *Cloth Text Res J* 11(1):18-23.
- GOLDSMITH, RE, FLYNN, LR & MOORE, MA (1996): The self-concept of fashion leaders. *Cloth Text Res J* 14(4):242-248.
- GOLDSMITH, RE, HEITMEYER, JR & FREIDEN, JB (1991): Social values and fashion leadership. *Cloth Text Res J* 10(1):37-45.
- GUREL, LM, WILBUR, JC & GUREL, L (1972): Personality correlates of adolescent clothing styles. *J Home Econ* 64(3):42-47.
- HOLLANDER, EP (1964): Leaders, groups and influence. New York. Oxford.
- HOLLANDER, EP, JULIAN, J W & HAALAND, G A (1965): Conformity process and prior group support. *J Person Soc Psychol* 2(6):852-858.
- HORN, MJ & GUREL, ML (1981): The second skin. 3rd ed. New York. Houghton Mifflin.
- HUMPHREY, C, KLAASEN, M & CREEKMORE, AM (1971): Clothing and self-concept of adolescents. *J Home Econ* 63(4):246-250.
- HUSSEY, SS (1971): Clothing behaviour of teenage boys in relation to selected social and psychological variables. Master's thesis. University of Tennessee. *Home Econ Res Abstr* 1991. Part 3. Textiles and Clothing.
- INSKO, CA, DRENAN, S, SOLOMAN, MR, SMITH R & WADE, TJ (1983): Conforming as a function of the consistency of positive self-evaluation with being liked and being right. *J Exp Psychol* 19:341-358.
- JOHNSON, WC (1971): The development of a personal appearance rating scale and its relationship to selected social factors for adolescent girls. Master's thesis. University of Minnesota.
- JOSEPH, N (1986): Uniforms and nonuniforms: communication through clothing. New York. Greenwood.
- JOSEPH, N & ALEX, N (1979): The uniform: a social perspective. *Am J Soc* 77(4):719-730.
- KAISER, SB (1985): The social psychology of clothing. New York. Macmillan.
- KAISER, SB (1990): The social psychology of clothing. Symbolic appearances in context. 2nd ed. New York. Macmillan.
- KAHLE, LR, KULKA, RA & KLINGEL, DM (1980): Low adolescent self-esteem leads to multiple interpersonal problems. A test of social-adaptation theory. *J Person Soc Psychol* 39(3):495-502.
- KOTIA, BL (1992): A study of information dependence and conformity ratings. *J Person Clinic Stud* 8(2):153-155.
- KRECH, D, CRUTCHFIELD RS & BALLACHEY, EL (1962): Individual in society. New York. Mc Graw-Hill.
- KUSA, D (1995): Creativity and conformity: prosocial aspects of conformist behavior. *Studia Psychol* 37(5):335-343.
- LABOUVIE-VIEF, G, CHIODO, LM, GOGUEN, MD, ORWOLL, G (1995): Representations of self across the life span. *Psychol Aging* 10(3):404-415.
- LAPITSKY, M (1961): Clothing values and their relation to general values and to social security and insecurity. PhD dissertation. Pennsylvania State University.
- LENNON, SJ & DAVIS, LL (1987): Individual differences in fashion orientation and cognitive complexity. *Percept Motor Skills* 64(1):327-330.
- LISKEY-FITZWATER, N, MOORE, CL & GUREL, LM (1993): Clothing importance and self-perception of female adolescents with and without scoliosis. *Cloth Text Res J* 11(3):16-22.
- LOWE, ED & ANSPACH, KA (1978): Freedom in dress: a search for related factors. *Home Econ Res J* 7(2):121-127.
- LOWE, ED & BUCKLEY, HM (1982): Freedom and conformity in dress: a two-dimensional approach. *Home Econ Res J* 11(2):197-204.
- LOWE, ED & DUNSING, MM (1981): Clothing satisfaction determinants. *Home Econ Res J* 9(4):363-373.
- MORTON, L (1972): A comparison of two groups of Brigham young university college women, innovators of a specific fashion in clothing and members of the normative dress majority of selected characteristics. Master's thesis. Utah State University.
- MURRAY, HA (1981): Endeavours in psychology selections from the personology of HA Murray. New York. Harper & Row.
- NEUMAN, WL (1997): Social research methodology. Quantitative and qualitative approaches. 3rd ed. Boston. Allyn & Bacon.
- PAICHELER, G (1988): The psychology of social influence. Cambridge. Cambridge University Press.
- PIETERSE, HCJ (1991): Gemeente en prediking. Halfweghuis. NG Kerkboekhandel.
- POLEGATO, R & WALL, M (1980): Information seeking by fashion opinion leaders and followers. *Home Econ Res J* 8:327-338.
- RIESMAN, D (1979): Faces in the crowd. New York. Arno.
- SANTROCK, JW (1996): Adolescence. 6th ed. Dubuque. Brown & Benchmark.
- SISTRUNK, F (1973): Two processes of conformity demonstrated by interactions of commitment, set and personality. *J Soc Psychol* 89:63-72.
- SHAW, ME (1971): Group dynamics. New York. Mc Graw-Hill.
- SNYDER, CR & FROMKIN, HL (1980): Uniqueness: the human pursuit of difference. New York. Plenum.
- SNYDER, JL (1972): Clothing behaviour of adolescents in economically disadvantaged rural community. Master's thesis. Oregon State University. *Home Econ Res Abstr*. Part 3. Textiles and Clothing.
- SPROLES, GB (1979): Fashion: consumer behaviour toward dress. Minneapolis. Burgess.
- SPROLES, GB & BURNS, LD (1994): Changing appearances. Understanding dress in contemporary society. New York. Fairchild.
- STRICKER, LJ & MESSICK, S (1970): Conformity, anti-conformity, and independence: their dimensionality and generality. *J Person Soc Psychol* 16(3):494-507
- TAYLOR, LC & COMPTON, NH (1968): Personality correlates of dress conformity. *J Home Econ* 60(8):653-656.
- THOM, DP (1990): Adollessensie in Louw, D A en medewerkers. Menslike ontwikkeling. 2de uitg. Pretoria. HAUM.
- TOERIEN, ES (1993): Informatiewe en normatiewe kledingkonformeringsprosesse by geselekteerde groepe adolessente dogters en hul moeders. PhD in Huishoudkunde. Universiteit van Pretoria.
- VERINA, VV (1970): General variations in definitions of appropriateness of adolescents' school dress. Master's thesis. University of Wisconsin.
- VREY, JD (1974): Selfkonsep en die verband daarvan met persoonlikheidsorganisasie en kognitiewe struktuur. PhD-proefskrif. Unisa.
- WARREN, RE (1971): An investigation of the relationship between dress conformity and academic achievement. Master's thesis. Oklahoma State University. *Home Econ Res Abstr*. Part 3. Textiles and Clothing.
- WILKIE, WL (1994): Consumer behavior. 3rd ed. New York. Wiley.
- WILLIS, RH (1972): The basic response mode of conformity, independence and anti-conformity in Hollander, EP & Hunt, RG: Classic contributions to social psychology. New York. Oxford University Press.
- WORKMAN, JE & JOHNSON, KKP (1993): Fashion opinion leadership, fashion innovativeness and need for variety. *Cloth Text Res J* 11(3):60-64.